

תורת הקורא

הערות ודיוקים, הלכות ומנהגים, פרפראות וחדושים, דיונים ובירורים, הקשורים בקריאת פרשת השבוע והמסתעף

גליון מס' 84

פרשת וארא

ה"א תשע"ה

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות לצורך המשך פיתוח הגליונות, יתקבלו בברכה במערכת. כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל. מייל: tameytor@gmail.com פקס: 153775150494

גליון זה יו"ל ע"י מערכת טעמי תורה.

תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור. © כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי.

ו' א' כ"ז: הקדברים - המ"ם רפה, ובשווא נח'.

ז' א' ג': אֶת־אֶתְנִי - יש להזהר שלא להבליע את האל"ף ולקרוא אֶת־תְּנִי.¹

ז' ט': וְהַשְׁלַף לַפְּנֵי־פְרֹעָה יְהִי לַתְּנִין - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבת פְּרֹעָה, שלא ישמע שתיבות יְהִי לַתְּנִין גם הן מדברי משה לאהרן, בעוד שאלו דברי השם למשה.

ז' י"א: וְלִמְכַשְׁפִּים - המ"ם רפה, ובשווא נח'.

ז' ט"ו: הִנֵּה יֵצֵא הַמַּיִמָּה - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים הִנֵּה יֵצֵא הַמַּיִמָּה.

הַיָּאֵר - היו"ד רפה, ובשווא נח'. וכן הוא להלן. וכן הוא להלן בתיבות בַּיָּאֵר. הַיָּאֵרִים.

אַשְׁרֵי־נִהְפָּךְ - הה"א הראשונה בשווא נח'. ואין להבליעה ולקרוא נָפֶךְ, או לקרוא נִהְפָּךְ בסגול הה"א, אלא יש לבטאה כהוגן בשווא

כתב להדיא ר"י חיוג' (שלשה ספרי דקדוק, עמ' 130), שהלמב"ד שבתיבת הלויים בשווא נח.

ובסידור רש"ס (תפילת שבת, משנת השיר שהלויים היו אומרים) כתב שהלמ"ד בשווא נע, ואף כתב שמהרש"ל בסידורו ניקד את הלמ"ד בחטף פתח, דהיינו שהבין ג"כ שהשווא נע. וכנראה מכיון שבספריהם היה מתג, לא חילקו, והסיקו מכך שהשווא נע.

¹ עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה.

וכאן יש מתג תחת הה"א, אך תיבת "הקדברים" נמנית במסורה המונה את היוצאים מן הכלל שנקראים בשווא נח למרות המתג.

אך מכיון שתיבה זו כתובה פעמיים במקרא (כאן, ובדברי הימים ב' ל"ג י"ח), והמסורה מונה רק אחד מהם ביוצאים מן הכלל שהשווא נח, ובחלק ממקורות המסורה משמע שכאן השווא נח (שכתוב ברשימת היוצאים מן הכלל "הם הקדברים"), ובחלקם משמע שבדברי הימים השווא נח, וממילא כאן השווא נע (שכתוב ביוצאים מן הכלל "וַיִּתֵּר דָּבָרִי מִנְּשָׂה", והוא הפסוק שם), יש מקום להסתפק היכן השווא נח, והיכן נע.

ומכיון שבכל כתבי היד המ"ם מנוקדת כאן בשווא לבד, ולא בחטף פתח, נראה שכאן השווא נח, ובדברי הימים נע. וכן מוכח מכתר ארם צובה בו מנוקדת המ"ם בדברי הימים בחטף פתח, ומוכח ששם השווא נע, וכאן השווא נח.

² עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה.

וכאן יש מתג תחת הה"א, אך מכיון שהמילה מוטעמת בטעם מפסיק, אין הוכחה מהמתג לנעות השווא, משום שהדרך שיבוא מתג כבד במילה המוטעמת בטעם מפסיק.

ומזה שבכל כתבי היד המ"ם מנוקדת כאן בשווא לבד, ולא בחטף פתח, מוכח שהשווא נח.

³ עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה שם מבואר שכאשר נשמט הדגש שאחר ה"א הידיעה, ואין מתג תחת הה"א, השווא שאחריה נח. וכאן בכל הספרים אין מתג בה"א, וממילא מוכח שהיו"ד שאחריה בשווא נח.

⁴ והוא נהגה כמו מפי' ה"א שבסוף תיבה, כגון בתיבות: עֲמָה, אֶתָּה, וכדומה.

וגם כאן באמצע תיבה הוא נקרא מפי' ה"א. ויש הטועים לחשוב שמפי' היא הנקודה הבאה באות ה"א שבסוף תיבה, אך באמת מפי' פירושו שהה"א נשמעת ונהגית בשווא נח, ואף אם באה באמצע תיבה, שלא כמו במילה פְּדָהְצוּר (במדבר א' י') וכדו', ששם הה"א אינה נקראת כלל.

והטעם שנקודת המפי' באה רק בסוף תיבה, משום שבאמצע תיבה (כגון בתיבת יִקְהָה), ע"י שהאות מנוקדת בשווא ויודעים שהיא נקראת, ולכן אין צורך בנקודת המפי', אך בסוף תיבה לא רצו לנקד בשווא, משום שבסוף תיבה יש

ו' א' ג': נִזְדַּעְתִּי - העי"ן בשווא נח, ואין להבליעה ולקרוא נִזְדַּעְתִּי, או לקרוא נִזְדַּעְתִּי בפתח העי"ן. וכן הוא בעי"ן שלהלן ה': שְׁמַעְתִּי. ולהלן ח' ד': הַעֲתִירוּ. ולהלן ח' ה': אַעֲתִיר. ולהלן ח' כ"ה: וְהַעֲתַרְתִּי. ולהלן ח' כ"ו: וְנַעֲמַר. ולהלן ט' ט': אֲבַעֲבַעַת. ולהלן ט' ל': יִזְדַּעְתִּי.

ו' ו': וְהוֹצֵאתִי, וְהַצֵּלְתִּי, וְגִאֲלֵתִי - הטעם מלרע בתי"ו. וכן הוא להלן ז': וְלִקְחֵתִי, ולהלן ח': וְהִבֵּאתִי.

מַעֲבַדְתֶּם - הדלי"ת בקמץ, והוא לשון יחיד. ויש להזהר שלא ישמע שקורא מַעֲבַדְתֶּם בחולם, שהוא שינוי משמעות ללשון רבים.

ו' ח': וְלִינְעֻלָּב - הוי"ו במתג, והלמ"ד שאחריה בשווא נח*. וכן הוא להלן ז' כ"ט, ח' י"ז: וְנִעְמָה. ולהלן ח' ד', ח' כ"א, ט' כ"ז: וְלֹאֲהֲרֹן. ולהלן ח' ה': וְלַעֲמָד.

ו' י': אֶל־פְּרֹעָה - הרי"ש בשווא נח, ויש להזהר שלא להבליע את העי"ן שאחריה ולקרוא פְּרֹה. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרונית, יש להזהר שלא תבלע האות הגרונית. ולהלן רשימת המילים בפרשה שיש להזהר בהן בזה: שְׁמַעוּן. וַיִּקְהָת. וַיִּמָּאֵת. וְשַׁמְעִי. וַיִּצְהָר. אֶלְעָזָר. צִבְיָתָם. צִבְיָתִי. וַיְהִי. הַיָּאֵר. בַּיָּאֵר. וְנִלְאוּ. וְלַעֲנִי. וַיִּבְאֵשׁ. שִׁבְעַת. וַיִּמְשְׁאוּרִיתִי. וַיַּעֲמָד. הַיָּאֵרִים. וְלֹאֲהֲרֹן. וַיִּצְעַק. וַיִּשְׁאָר. הַרְאֵתִי. גִבְעֹל.

ו' י"ב: הֵן - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא אֵין באל"ף. וכן הוא להלן.

ו' ט"ז: גְּרִשׁוֹן - הרי"ש בשווא נע.

ו' כ"ד: אָסִיר - האל"ף בפתח, והסמ"ך בדגש. ואין לקרוא אָסִיר בקמץ ורפה.

וַאֲבִיאָסָף - יש להזהר שלא להבליע את האל"ף ולקרוא וַאֲבִיָּסָף.

ו' כ"ה: אֶת־פִּינְחָס - הנו"ן בשווא נע.

הַלְוִיִּם - הלמ"ד רפה, ובשווא נח'.

* ענין זה מבואר בגליון פרשת שמות הערה כ"ג.

² מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפנייה אות המנוקדת בשווא נח, יש נטיה חזקה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח, כגון מֶלֶךְ במקום מֶלֶךְ, שְׁמוֹן במקום שְׁמַעוֹן, וַיִּגַּב במקום וַיִּגְבֶּה. וזה מצוי פעמים רבות בכל פרשה, וצריך זהירות רבה מאד על מנת שלא להיכשל בזה.

וכבר הזהיר על זה ביסוד ושוורש העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם להראות לעין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נזהר לקרוא כראוי. וציין לדבריו באור הלכה (סימן ס"א, ד"ה ידיגיש).

³ עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה שם מבואר שכאשר נשמט הדגש שאחר ה"א הידיעה, ואין מתג תחת הה"א, השווא שאחריה נח. וכאן אין מתג תחת הה"א (וכ"כ מנחת שי במדבר א' נ', ח' ו'), ומוכח שהלמ"ד שאחריה בשווא נח. ואע"פ שיש מעט ספרים עם מתג בה"א, ספרים אלו הלכו בשיטה אחרת שלא דקדקה בהנחת מתגים אלו, ולא באו להורות שהשווא נע (כמו שהוכיח רוו"ה, עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה הערה ה'). וכן

2

הַעֲמִיתָהּ. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הדלי"ת, עדיף לקרואה בשווא נע מאשר להבליעה.

ט' י"ז: **שִׁלְחָם** - הלמ"ד בדגש, והשווא נע.

ט' י"ח: **הַסִּדָּה** - הה"א לא נשמעת, ונקרא הַסִּדָּה.

ט' כ"ג: **וְיָזֶה** - האל"ף לא נשמעת, ונקרא וְיָזֶה.

ט' כ"ח: **וַאֲשַׁלְחָה** - הלמ"ד בדגש, והשווא נע.

ט' כ"ט: **לֹא יִהְיֶה-עוֹד** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים לא־יִהְיֶה עוֹד.

ט' ל': **תִּירְאוּן** - הרי"ש בשווא נע, והוא מלשון יראה. והקורא תִּירְאוּן בשווא נח, משנה משמעות ללשון ראה.

מִפְנֵי - הפ"א בדגש, והשווא נע.

❧ חילופי נוסחאות ❧

ז' ז': **וַאֲהָרֹ / (וַאֲהָרֹ)**

הא"ל"ף ללא מונח – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"י"א ס"י"ב ס"י"ג ס"י"ד ס"ט ס"ז ס"ז ס"ז, א"ג א"ד א"ו א"ז א"ט. ~ ובדפוסים: קסוטו, קורן, ברויאר.

הא"ל"ף במונח – בכתבי היד: ס"ו ס"ח ס"י, א"א א"ב א"ה א"ח א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג.^{כא}

ז' י': **וַיַּעֲשֹׂו כֵן / (וַיַּעֲשֹׂו כֵן)**

במונח – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ג ס"ד ס"ו ס"י ס"י"א ס"י"ב ס"י"ד ס"ט ס"ז ס"ז ס"ז, א"ג א"ד א"ו א"ז א"ט. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, גינצבורג.^{כב} קסוטו, ברויאר.

במקף – בכתבי היד: ס"ה ס"ז ס"ח ס"י, א"א א"ב א"ג א"ה א"ו א"ז א"ח א"י. ~ ובדפוסים: רוו"ה^{כג}, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.^{כד}

^{יא} ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש. וכל הטעם שהתי"ו דגושה, משום שלפניה שווא נח.

^{יב} וכתב רד"ק (יחזקאל ט"ז מ"ד, מכלול כ"ו ע"ב) שהיתה ראוי להיות במפיק, אלא שנחה כמו שמצאנו פעמים נוספות שראוי להיות במפיק ונשמט המפיק. וכן כתב כאן יח"ב הנקדן בעין הקורא. וא"כ הקורא כאן במפיק לא שינה משמעות.

^{יג} הכלל הוא, שבשם אדנות ואלקות, אם באה לפנייהם אחת מהאותיות מש"ה, האל"ף נשמעת, ואם באה לפנייהם אחת מהאותיות וכל"ב, אין האל"ף נשמעת, ואז יבוא במקום האל"ף מתג שמאריך מעט את תנועת הפתח או הצייר, וע"י זה נשמע כעין אל"ף (וסימנך, מש"ה מוציא וכל"ב מכניס).

^{יד} בספר שיה יצחק (שער ז' פרק א' חלק ה') כתב שכשיבואו שני זקפין זה אחר זה, אין השני צריך למשרת, כגון: קָן-שִׁמְנִים שִׁמְנֵה וְאֶהָרֹן. ועפ"ז הנוסח ללא מונח נכון כאן יותר, אך צ"ע בעצם כלל זה אם אכן נכון הוא.

^{יד} ובגליון ציין שיש ספרים שתיבת וַיַּעֲשֹׂו במקף.

^{יז} ובספרו משפטי הטעמים (דף ס"ג ע"א) הביא רוו"ה בשם יח"ב"י (עין הקורא בראשית מ"ב כ'), שכל וַיַּעֲשֹׂוֹ בְּמִקְוֵה חָק ולא יעבור. וכתב ע"ז רוו"ה שכל ספרינו מסכימים לזה בכל המקומות, חוץ מכאן שבספרינו הוא במונח, ואכן יח"ב"י כתב כאן בעין הקורא שגם כאן בספרי ספרד הזקנים הוא במקף. עכ"ד.

ויש להעיר על דבריו שספרינו אינם מסכימים לזה במקום נוסף והוא ביהושע י' כ"ג, שגם שם אינו מוקף בספרינו (וגם בתנ"ך קורן שמתעים כאן במקף, מטעים שם במונח), וכנראה שבספרים שהיו לפני יח"ב"י אכן היה מוקף גם בשני מקומות אלו (ולדידן יוצא שמתוך ט"ו פעמים בתנ"ך בהן כתוב וַיַּעֲשֹׂו כֵן, י"ג מוקפים, וב' לא מוקפים. ובשני המקומות בהם אין מקף, התיבה מוטעמת בזקף, וניתן לנסח כלל שכל וַיַּעֲשֹׂוֹ כֵן מוקף, למעט כאשר הוא מוטעם בזקף שאז הוא נמלט מן ההקפה ומוטעם במונח).

^{יז} בכתב היד ס"ט מוטעם וַיַּעֲשֹׂוֹ כֵן במונח ומקף יחד, וכנראה הוטעם כן כדי לרמז על מחלוקת הספרים.

ז' כ': **וַיַּעֲשֹׂו / (וַיַּעֲשֹׂו)**

הה"א במרכא – בדפוס: ברויאר. ~ וכן מוכח מדברי בן אשר, רד"ק, ושאר מדקדקים.^{יז}

הה"א במתג – בדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן.

ט' ו': **מִמְחֶרֶת / (מִמְחֶרֶת)**

מ"ם שניה ללא מונח – בכתבי היד: ט"א ס"י ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"י"א ס"י"ב ס"י"ג ס"י"ד ס"ט ס"ז ס"ז ס"ז, א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ט. ~ ובדפוסים: רא"פ, לטריס, קסוטו, ברויאר. ~ וכן כתבו אור תורה ומנחת שי.

מ"ם שניה במונח – בכתבי היד: א"א א"ח א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רוו"ה, גינצבורג, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.

ט' כ"ג: **וַתִּקְלַח אֶשׁ / (וַתִּקְלַח אֶשׁ)**

במרכא – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ג ס"ט ס"י"ז. ~ ובדפוסים: מק"ג, קסוטו, ברויאר.

במקף – בכתבי היד: ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"י"א ס"י"ב ס"י"ג ס"י"ד ס"ט ס"ז ס"ז ס"ז, א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ח א"י. ~ ובדפוסים: רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא, וכן כתבו אור תורה ומנחת שי.

^{יז} ישנו כלל מוסכם בכל המדקדקים (בן אשר, דקדוקי הטעמים סעיף 20. רבינו תם, שיר אלוקים לי מגן על כללי הטעמים. רד"ק, עט סופר ל"א ע"ב. טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, פרק לדבר על י"ב טעם, שער התביר. ר' משה הנקדן, דרכי הנקוד והנגינות, שער הנגינות, טעם תביר. ובעוד מדקדקים). שכאשר בא תביר ללא טעם משרת לפניו, ויש עמו בתיבתו מקום הראוי למתג, ובין מקום המתג לתביר יש שווא בלבד, יבוא מרכא במקום המתג. ובכתבי היד אכן מוטעם מרכא במקומות אלו, ככלל זה, אך מחמת הדמיון הרב שיש בכתבי היד בין מרכא למתג (ששניהם קו קצר נוטה מעט, וההבדל ביניהם בכתבי היד כמעט ואינו מורגש), טעו רוב המדפיסים, והדפיסו במקומות אלו במתג במקום במרכא (ובדפוסים ההבדל בין המתג למרכא ניכר, שמתג הוא קו ישר, ומרכא הוא קו מעוגל נוטה לשמאל).

ואף רוו"ה שהביא לכלל זה בספרו משפטי הטעמים (דף כ"ו ע"ב), עכ"ז בחומשי הדפיס במתג ולא במרכא, כמקובל בדפוסים שלפניו. ולענין מעשה, כיון שכלל זה מוסכם ללא שום חולק, ואף בכתבי היד כך הטעימו, וההטעמה במתג מקורה בטעות בלבד, יש לקרוא במרכא ולא במתג (וכן הדפיס בתנ"ך ברויאר בכל התנ"ך).

^{יז} וכך מוכח גם בכתר ארם צובה עצמו במקומות שנשתמר (כגון בשופטים ו' ל"ח).